

О. І. Копилюк

Капіталотворча роль регіональної банківської системи в сучасних умовах господарювання

Розглянуто особливості функціонування регіональної банківської системи, її місце у капіталотворчих процесах регіону. Обґрунтовано необхідність вдосконалення регіональної банківської інфраструктури.

***Ключові слова:** регіональна банківська система, регіональний ринок банківських послуг, капіталотворення.*

З-поміж характерних ознак трансформаційних процесів сучасного суспільства яскраво проявляються ситуативно обумовлені тенденції децентралізації державного управління різних сфер людської життєдіяльності та поглиблення на цій основі прихильності до регіоналізації. Такі виклики сьогодення вимагають новітніх підходів у частині визначення теоретико-методологічних основ регіональної політики з метою досягнення означених стратегічних орієнтирів розвитку України. Банківська система як надзвичайно важлива сфера організації суспільного життя в усіх аспектах не є виключенням. Тому питання функціонування банківської системи в регіоні та окреслення її ролі у капіталотворенні в мезопросторі залишаються актуальними і своєчасними.

Огляд вітчизняних наукових джерел виразно продемонстрував, що практично всі дослідження банківської системи зосереджені на загальнодержавному та світовому рівнях. І це закономірно в силу особливостей функціонування банківських систем та високого ступеня централізованого управління ними, адже значущість цього сектору для соціально-економічного розвитку територій та забезпечення їх безпеки важко переоцінити. Поруч із цим, вважаємо необхідним здійснити дослідження закономірностей формування та функціонування банківської системи в межах окремого регіону – регіональної банківської системи в контексті забезпечення капіталотворення на місцевому рівні. Вивченню проблем ефективного функціонування регіональних банківських систем присвятили свої праці такі вітчизняні вчені як О. Барановський, В. Геєць, З. Герасимчук, І. Вахович, М. Долішній, О. Другов, Г. Карчева, Н. Корецька, Т. Смовженко та ін. Проте, потребують

подальшого дослідження теоретико-методологічні засади функціонування регіональних систем, їх місця і ролі у забезпеченні капіталотворення й розширення спектру регіональних банківських продуктів і послуг.

Метою статті є розкриття особливостей функціонування регіональної банківської системи, її місця і ролі у процесах капіталотворення й розширення регіональних банківських продуктів.

За нашими дослідженнями, регіональна банківська система – це організована сукупність банківських установ, що розташовані на визначеній території, постійно взаємодіють між собою та із зовнішнім середовищем, здійснюючи ресурсне підкріплення економічних, соціально-трудових, політико-правових й інших відносин, яка є органічною складовою регіональної суспільної системи з одночасним підпорядкуванням банківській системі всієї країни.

Розглядаючи *регіональну банківську систему*, доцільно виокремити її базову і розширену структури. Огляд вітчизняної наукової літератури дав змогу представити підходи окремих вчених щодо включення тих чи інших інституцій у структуру регіональної банківської системи. Зокрема, В. Стойка зазначає, що структуру регіональної банківської системи формують наступні органи [10, с. 31]: територіальне управління Національного банку України; регіональні банки; філії, відділення, представництва місцевих банків; філії, відділення, представництва інорегіональних та іноземних банків; банківські об'єднання, асоціації, які зареєстровані і діють на території регіону.

С. Башлай декларує, що банківська сфера на рівні регіону може бути представлена наступними видами фінансово-кредитних організацій і їх підрозділів із різним ступенем широти переліку функціональних можливостей [3, с. 221]:

- універсальні банки з дозволом на здійснення різних видів операцій і надання послуг;
- спеціалізовані регіональні банки, в т. ч. за участю регіональних органів влади (наприклад, іпотечні банки);
- кооперативні банки (місцеві та центральні);
- філіали банків (як регіональних, так і крупних системоутворюючих);
- відділення банків;
- представництва банків.

3. Герасимчук та Н. Корецька виділяють наступні рівні територіальної організації банківської системи: регіональний, який формують територіальні управління Національного банку України, регіональні банки та банки державного рівня; районний, який формують філії та відділення регіональних банків та банків державного рівня; локальний (місцевий), який формують філії та відділення регіональних банків та банків державного рівня, пересувні бригади з надання банківських послуг (надання банківськими працівниками консультацій населенню та оформлення документів на місці) [5].

Враховуючи окремі положення вітчизняних учених, а також стверджуючи, що регіональна система має базову і розширену структуру, вважаємо, що *структуру регіональної банківської системи* формують інституції, наведені на рис. 1.

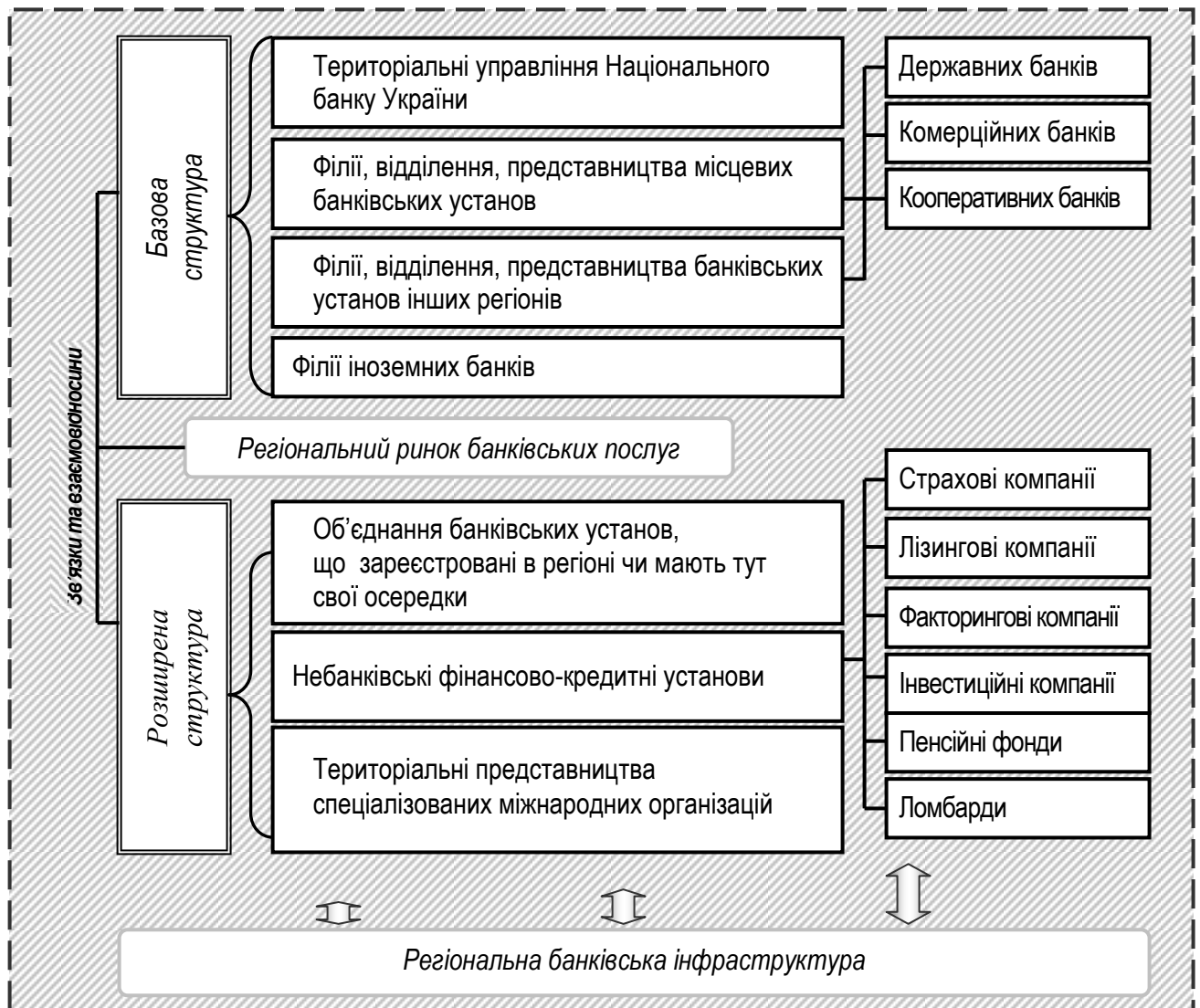

Рис. 1. Структура регіональної банківської системи*

*Джерело: розроблено автором

Як бачимо, основна відмінність структур банківської системи загальнодержавного й регіонального рівнів полягає в територіальній прив'язці конкретних банківських установ, які здійснюють основну свою діяльність (очевидно, що абсолютно територіально обмежити реалізацію банківського продукту є неможливим) у визначеній регіональній суспільній системі, розміщуючи тут свої філії, відділення чи представництва. Таке право регламентовано чинною нормативно-правовою базою, зокрема ст. 23 Закону України "Про банки і банківську діяльність" формулює це наступним чином: банк має право відкривати відокремлені підрозділи (*філії, відділення, представництва тощо*) [1].

У розумінні сутності регіональних банківських систем важливо додати, що пов'язаними дефініціями з цим поняттям є регіональна банківська інфраструктура, регіональний ринок банківських послуг, а також регіональний банківський продукт. Тому конкретизуємо наше розуміння таких дефініцій, без чого неможливим є комплексне дослідження регіональних банківських систем.

Під *регіональною банківською інфраструктурою* розуміємо сукупність організацій та інститутів, що забезпечують процес функціонування регіональної банківської системи. До таких організацій та інститутів належать дочірні компанії банків, фінансові супермаркети (ще дуже мало поширені в Україні, але все ж їх розвиток розпочався на початку ХХІ ст.), автоматизовані банківські системи, системи міжбанківських розрахунків, системи дистанційного обслуговування клієнтів банків, системи управління кадровою політикою банків [7, с. 210].

Сутність *регіонального ринку* банківських послуг полягає в організації законодавчо обумовленої системи взаємовідносин між його суб'єктами, що розташовані в межах визначеної території, які (відносини) складаються в процесі купівлі-продажу послуг специфічного характеру, спрямуванні фінансових ресурсів від кредиторів до позичальників й впровадження додаткових видів діяльності, що відображаються поза балансом банківських установ.

Результатом функціонування регіональної банківської системи закономірно повинен бути відповідний *продукт*. Під банківським регіональним продуктом розуміємо кінцевий результат банківської діяльності, спрямований на задоволення потреб різних груп клієнтів у різноманітних послугах, а також емісію безготівкових платіжних

засобів, у результаті якої банки можуть збільшувати сукупну грошову масу через ефект мультиплікації. Таке визначення на локальному рівні дозволяє стверджувати про існування на мезорівні *регіонального банківського продукту*, який формують усі види послуг, що надають регіональні банківські установи. Очевидно, що регіональний банківський продукт є базовою інституцією регіонального ринку банківських послуг, що формується в результаті взаємодії суб'єктів такого ринку, а його конкурентоспроможність залежить від інтегративних кваліметричних (кількісно-якісних) характеристик продуктів окремих банківських установ регіону. Особливість регіонального банківського продукту проявляється у тому, що він, перш за все, повинен бути спрямований на задоволення потреб регіону у комплексному наданні широкого спектра банківських продуктів і послуг для корпоративних і роздрібних клієнтів. Залучення потенціалу регіональної банківської системи в обслуговування корпоративного бізнесу й надання йому довгострокових й поточних кредитів є складовою ресурсного забезпечення процесу капіталотворення на місцевому рівні.

Важливим параметром конкурентоспроможності регіонального банківського продукту є наявність усіх можливих видів банківських послуг, а також продукування інноваційних ідей в частині поширення нових, прогресивних послуг банків, що формують регіональну банківську систему. Такими новими видами є еквайрінг, Інтернет-банкінг, GSM-банкінг, програми для майбутніх мам, Student Card, програми лояльності, інші програми для різних категорій осіб, особливо соціально незахищених. Важливо, щоб нові види банківського продукту відображали соціальну спрямованість діяльності банківських установ і забезпечували дотримання принципу соціальної відповідальності й ефективності регіональної банківської системи.

Наявність широкого асортименту банківських продуктів та обсяги їх надання відображають кількісні їх переваги. Якість регіонального банківського продукту формують дещо інші складові. Перелік таких складових у локальному та регіональному вимірах наведено в табл. 1.

І. Вахович також визначає сутність регіону як відносно цілісної відтворювальної соціо-еколого-економічної системи території, самостійної в адміністративно-правовому відношенні, яка є складовою частиною країни, виділяється своїм економічно-географічним положенням, комплексом природних, матеріальних,

трудовах і фінансових ресурсів, спеціалізацією і структурою господарства, спільністю екологічних проблем, а також високим рівнем внутрішніх соціально-економічних зв'язків [4, с. 5].

Таблиця 1

Складові, що формують якість банківського продукту:
локальний та регіональний виміри

Складові, що формують якість продукту окремої банківської установи*	Складові, що формують якість регіонального банківського продукту
<i>Компетентність:</i> працівники банку повинні володіти відповідними професійними якостями, щоб надавати пропоновані послуги	<i>Компетентність:</i> працівники територіальних відділень Національного банку України та інших профільних місцевих органів державної влади повинні володіти відповідними професійними якостями, щоб здійснювати якісне управління розвитком регіональної банківської системи
<i>Надійність:</i> банк повинен працювати стабільно і про це вчасно повідомляється клієнтам (залученим та потенційним)	<i>Надійність:</i> усі банківські установи регіону повинні працювати стабільно з чітко налагодженими відносинами та показниками розвитку
<i>Доступність:</i> контакт із працівниками банку є простий	<i>Доступність:</i> інформація про результати функціонування регіональної банківської системи повинна висвітлюватись на спеціалізованих Інтернет-порталах та в періодичних звітах перед депутатським корпусом обласної ради та вищими профільними структурами національної банківської системи
<i>Розуміння:</i> працівники банку застосовують індивідуальний підхід до кожного клієнта	<i>Розуміння:</i> працівники територіальних відділень Національного банку України та інших профільних місцевих органів державної влади активно співпрацюють з кожною банківською установою, розташованою в регіоні
<i>Комунікації:</i> банк вчасно інформує клієнтів про комплекс продуктів	<i>Комунікації:</i> банки вчасно інформують територіальні відділення Національного банку України та інші профільні місцеві органи державної влади про результати своєї діяльності
<i>Довіра:</i> банк формує репутацію обов'язкової установи	<i>Довіра:</i> усі банки здійснюють прозору діяльність у середовищі з добросовісною конкуренцією та активною співпрацею з іншими суб'єктами регіонального ринку банківських послуг
<i>Безпечність:</i> клієнти захищені від фізичного, морального та матеріального ризиків	<i>Безпечність:</i> суб'єкти регіонального ринку банківських послуг захищені від можливих ризиків системою гарантій управлінських інститутів регіональної банківської системи

* Джерело: складено на основі опрацювання [8]

Загалом існує величезна кількість визначень регіону як системи, на яких ми не будемо зупинятись, оскільки цьому питанню у вітчизняних наукових працях вже приділено достатньо уваги. Проте у нашому дослідженні важливо чітко розуміти структуру регіональної суспільної системи, тобто з яких підсистем вона формується та яким чином регіональна банківська система взаємодіє з ними, виконуючи покладені на неї функції.

Якщо ми розглядаємо функціонування регіональної банківської системи в структурі регіональної суспільної системи з одночасною підпорядкованістю банківській системі на загальнодержавному рівні, то тут ключовим є територіальний підхід у її дослідженні, де повинні простежуватися мережеві зв'язки в розміщенні банківських установ із тяжінням до *системоутворюючого центру* як потужного ядра концентрації основних ресурсів, необхідних для ефективної діяльності банківського сектору.

Регіональна суспільна система формується не лише за територіальним підходом. Це осередок життєдіяльності людей, які тут здійснюють свою трудову діяльність, відпочивають, отримують побутові послуги тощо. Усі ці напрями життєдіяльності людини нерозривно пов'язані з функціонуванням регіональної банківської системи, адже сучасні реалії розвитку інформаційного суспільства, демонетизації товарно-грошових відносин неодмінно супроводжуються зростанням ролі банківських установ в обслуговуванні відповідних процесів, без яких повноцінне життя суспільства сьогодні неможливо уявити.

Таким чином, у визначенні місця регіональної банківської системи в структурі регіону важливо чітко розуміти, які саме підсистеми складають таку структуру. В. Поповкін пропонує дуже цікавий підхід щодо розгляду структури регіональних суспільних систем. Він визначає регіони як специфічні триєдності природного середовища, створеного людиною матеріального середовища і соціуму [9, с. 16]. Виходячи з такого концептуального твердження, вважаємо, що структура регіональної суспільної системи включає наступні підсистеми: 1) систему розселення регіону (у т. ч. із соціальною інфраструктурою); 2) регіональну економічну систему; 3) регіональну соціотрудову систему (регіональний ринок праці); 4) регіональну науково-освітню систему; 5) регіональну інформаційну систему;

б) регіональну інноваційну систему; 7) регіональну адміністративно-управлінську систему.

Регіональна банківська система по суті пронизує всі складові регіону як суспільної системи. З кожною з цих підсистем регіональна банківська система, яка безпосередньо формується в регіональній економічній системі, дуже активно взаємодіє. До прикладу, взаємодію системи розселення і регіональної банківської системи підтверджує той факт, що до 92% комерційних банків зосереджено в столиці України та обласних центрах. Філії державних та комерційних банків переважно концентруються у селищах, малих та середніх містах (75% і 60% відповідно) [2, с. 140]. Зрозуміло, що мережа банківських установ тяжіє до тих територій, де кількість населення є вищою, таким чином, система розселення першочергово визначає доцільність чи недоцільність розміщення тут відповідної банківської структури.

Основні взаємозв'язки регіональної банківської системи з іншими підсистемами регіону зображено на рис. 2.

Як бачимо, регіональна банківська система є органічною частиною регіону, від якої залежить добробут населення, соціально-економічне зростання, національна безпека. Це своєрідна “кровоносна система”, що пронизує всі сфери суспільного життя. Тому регіональна банківська система є однією із дієвих фінансових складових забезпечення соціально-економічного розвитку регіону.

Визначаючи сутність регіональної банківської системи, важливо використовувати інституційно-функціональний дуальний підхід, оскільки вона є складовою регіональної економічної системи, що пронизує собою інші підсистеми регіону й одночасно є частиною банківської системи на загальнодержавному рівні. Розуміючи значення регіональної банківської системи для соціально-економічного розвитку в умовах активізації регіоналізації банківської діяльності в Україні, важливо в подальшому обґрунтувати методологічний інструментарій оцінки ефективності регіональних банківських систем у забезпеченні капіталотворення на місцевому рівні.

Рис. 2. Основні взаємозв'язки регіональної банківських системи з іншими підсистемами регіону*

* Джерело: розроблено автором

Список використаних джерел

1. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 року №2121-III: Законодавство України [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2121-14>].
2. Банківська система України [Текст]: монографія / В.В. Коваленко, О.Г. Коренєва, К.Ф. Черкашина, О.В. Крухмаль. – Суми: ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2010. – 187 с.
3. Башлай С.В. Необхідність та основні засади формування регіональної мережі банківських установ на сучасному етапі розвитку фінансово-господарських відносин в Україні / С.В. Башлай // Регіональна економіка. – 2002. – №4. – С. 220-226.
4. Вахович І.М. Організаційно-економічний механізм формування та реалізації стратегії розвитку регіону: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук: спец. 08.10.01 “Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка” // І.М. Вахович. – Львів, 2001. – 20 с.
5. Герасимчук З.В. Проблеми на рівні територіальної організації банківської системи / З.В. Герасимчук, Н.І. Корецька: eUABIR. Institutional Repository [Електронний ресурс] – Режим доступу : www.dspace.uabs.edu.ua/bitstream/123456789/531/1/5.pdf.
6. Гудзь П.В. Економічні проблеми розвитку курортно-рекреаційних територій / П.В. Гудзь. – Донецьк: ІЕПД НАН України, ТОВ “Юго-Восток, Лтд”, 2001. – 270 с.
7. Кашпрук Ю.А. Банківська інфраструктура: суть, функції та особливості розвитку / Ю.А. Кашпрук // Науковий вісник НЛТУ України. – Вип. 20.4. – 2010. – С. 210-215.
8. Маркетинг у банку: навч. пос. / О.В. Дубовик, С.М. Бойко, М.А. Вознюк, Т.Д. Гірченко // М-во освіти і науки України. Нац. банк України. Львів. банківський ін-т. – Львів: ЛБІ НБУ, 2006. – 275 с.
9. Поповкін В.А. Регіонально-цілісний підхід в економіці / В.А. Поповкін. – К. : Наукова думка, 1993. – 255 с.
10. Стойка В.С. Функціонування та розвиток регіональної банківської системи: дис. на здобуття наук. ступеня кандидата економічних наук: 08.00.08 / В.С. Стойка. – Львів, 2011. – 195 с.

Копылюк О. И. Капиталотворческая роль региональной банковской системы в современных условиях хозяйствования

Рассмотрены особенности функционирования региональной банковской системы, ее место в капиталотворческих процессах региона, обоснована необходимость совершенствования региональной банковской инфраструктуры.

Ключевые слова: *региональная банковская система, региональный банковский продукт, региональная банковская инфраструктура, региональный рынок банковских услуг, формирование капитала.*

Kopylyuk O. I. Role of fixed assets of regional banking systems in current conditions of economics

The features of the functioning of the regional banking system, its place in the region fixed assets processes, the necessity of improvement of regional banking infrastructure.

Key words: *regional banking, regional banking product, regional banking infrastructure, regional market of banking services, capital formation.*